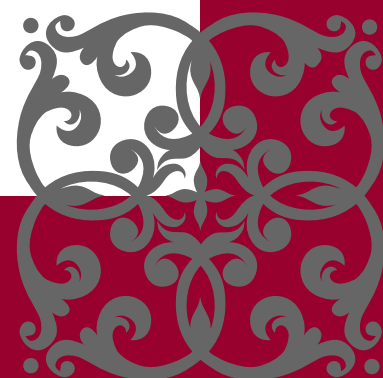

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ *της* ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Juha Pentikainen, Διδάκτορας Φιλοσοφίας
Marja Pentikainen, Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης

Ελσίνκι, Φινλανδία
Μάιος 1996

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ *της* ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Juha Pentikainen, Διδάκτορας Φιλοσοφίας
Marja Pentikainen, Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης

Ελσίνκι, Φινλανδία
Μάιος 1996

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	2
Σχετικά με την Έννοια της Θρησκείας	3
Οι Πέντε Διαστάσεις της Θρησκείας	5
Το Θρησκευο-Φιλοσοφικό Υπόβαθρο της Σαηεντολογίας	7
Μια Νέα Θρησκεία, που για να τη Μάθει Κανείς Πρέπει να Μελετήσει Βιβλία, σε Αναζήτηση της Ορθοδοξίας	9
Ο Τρόπος του Τελετουργικού και ο Τρόπος Ζωής των Σαηεντολόγων	11
Ο Ρόλος της Σαηεντολογίας στον Διάλογο των Θρησκειών	13
Η Σαηεντολογία ως Νέα Θρησκεία	14
Α. Η Γνωστική Διάσταση	14
Β. Η Αισθηματική ή Συναισθηματική Διάσταση	15
Γ. Η Σχετική με την Παρόρμηση ή τη Συμπεριφορά Διάσταση	15
Δ. Η Κοινωνική Διάσταση	15
Ε. Η Πολιτιστική Διάσταση	16
Συμπεράσματα	17
Πηγές για τη Σαηεντολογία	19

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ της ΣΑΗΕΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Juha Pentikainen, Διδάκτορας Φιλοσοφίας

Marja Pentikainen, Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης

Ελσίνκι, Φινλανδία

Μάιος 1996

Αυτή η έκθεση έχει γραφτεί τον Ιανουάριο του 1996, από κοινού, από τον Juha και τη Marja Pentikainen των οποίων τα βιογραφικά συνοψίζονται παρακάτω.

Ο Juha Pentikainen, κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος Φιλοσοφίας, είναι Καθηγητής και Πρόεδρος του Τμήματος Μελέτης των Θρησκειών στο Πανεπιστήμιο του Ελσίνκι στη Φινλανδία και του Ινστιτούτου Κοινωνικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου του Τρόμσο στη Νορβηγία. Αφού έλαβε το Διδακτορικό Δίπλωμα Φιλοσοφίας του από το Πανεπιστήμιο του Τούρκου το 1968, διορίστηκε για να ξεκινήσει τον νέο κλάδο σπουδών της Μελέτης των Θρησκειών στο Πανεπιστήμιο του Ελσίνκι το 1972. Υπήρξε επισκέπτης καθηγητής της Μελέτης των Θρησκειών, της Πολιτιστικής ή Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, της Λαογραφίας και των Σκανδιναβικών Μελετών στα Πανεπιστήμια της Καλιφόρνιας (Μπέρκλεϊ, Λος Άντζελες), του Τέξας (Οστιν), της Μινεσότα (Μινεάπολη), της Ιντιάνα (Μπλούμινγκτον) και της Ρώμης (Σαπιέντσα). Ήταν ο Εκπρόσωπος της Φινλανδίας στα Ηνωμένα Έθνη και στην UNESCO και ορίστηκε από την κυβέρνηση της Φινλανδίας ως μέλος και σύμβουλος αρκετών ομάδων εργασίας και επιτροπών. Ο Juha Pentikainen διεξήγαγε έρευνες σε όλες τις ηπείρους, εκτός από τη νότια Αμερική, και έδωσε διαλέξεις σε περισσότερες από 60 χώρες. Το 1994 προσκλήθηκε για να ξεκινήσει έναν νέο τομέα μελέτης και Τμήμα Θρησκευτικών Σπουδών στο Ινστιτούτο Κοινωνικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο του Τρόμσο. Τα περισσότερα από τα 20 βιβλία του, τα 350 άρθρα και οι 10 ταινίες του έχουν βραβευτεί με αρκετά διεθνή βραβεία και τιμητικά διπλώματα. Το 1995 προτάθηκε ως μέλος της Φινλανδικής Ακαδημίας Επιστημών.

Η Marja Pentikainen, κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης, είναι η Γενική Διευθύντρια του Γραφείου Αλλοδαπών της πόλης του Τάμπερε. Αφού έλαβε πτυχίο Κοινωνικής Πολιτικής, προχωράει τώρα στη διδακτορική της διατριβή στο Πανεπιστήμιο του Τάμπερε. Υπήρξε κοινωνική λειτουργός και προεδρεύει σήμερα στο γραφείο που εκείνη ξεκίνησε το 1989.

Είναι λέκτορας στα πανεπιστήμια του Τάμπερε και του Ελσίνκι, μέλος διαφόρων ομάδων και επιτροπών εμπειρογνομόνων και σύμβουλος της κυβέρνησης και του κοινοβουλίου της πατρίδας της σε θέματα που αφορούν τους ξένους, τους μετανάστες, τους πρόσφυγες, τα κοινωνικά τους προβλήματα, τις αξίες και τις θρησκείες τους. Στα κείμενα που έχει εκδώσει περιλαμβάνονται: η πραγματεία «Ο πολιτισμός είναι ένα κλειδί» (1994), «Η μετανάστευση από και προς τη Φινλανδία» (1995) και μια έκθεση που γράφτηκε για την UNESCO σχετικά με τους ξένους και τους πρόσφυγες στη Φινλανδία. Το 1995 προήδρευσε ενός πάνελ με θέμα «Το μέλλον της οικογένειας» στη Διεθνή Σύσκεψη Καθηγητών στη Σεούλ της Κορέας.

Εισαγωγή

Αυτή η κοινή έκθεση σχετικά με την Εκκλησία της Σαηεντολογίας έχει γραφτεί από έναν βαθύ γνώστη των θρησκειών και μιας κοινωνικής λειτουργού και επιστήμονα. Η έκθεση επικεντρώνεται στο υπόβαθρο, στην ιστορία και στην τρέχουσα κατάσταση της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας. Το κύριο ερώτημα για το οποίο δίνεται απάντηση παρακάτω είναι ο ρόλος και η πιθανή κατάσταση της Σαηεντολογίας ως «θρησκείας»: η Σαηεντολογία είναι θρησκεία ή όχι;

Η ιστορία της Σαηεντολογίας είναι σύντομη. Θα μπορούσε είτε να ξεκινήσει με την έκδοση του βιβλίου *Διανοητική: Η Σύγχρονη Επιστήμη της Πνευματικής Υγείας*, που έγραψε ο Λ. Ρον Χάμπαρντ το 1950, είτε με την ίδρυση της πρώτης Εκκλησίας της Σαηεντολογίας στο Λος Άντζελες, στην Καλιφόρνια, το 1954. Και τα δύο, φυσικά, σχετίζονται με τη σκέψη και την ιστορία της ζωής του ίδιου του Λ. Ρον Χάμπαρντ (1911–1986), που ονομάζεται Ιδρυτής, γιατί ήταν αυτός που δημιούργησε τις αρχές της Διανοητικής και εγκαθίδρυσε τα δόγματα της Σαηεντολογίας.

Το γεγονός ότι η Σαηεντολογία έχει τις ρίζες της στην Αμερική έχει οδηγήσει σε μερικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά που αποτελούν μέρος της Εκκλησίας. Η μητρική της γλώσσα είναι η αγγλική και ο τρόπος ζωής της τόσο αμερικανικός, που αυτό μπορεί να έχει παρεμποδίσει κατά διαστήματα τις προσπάθειές της να διαδοθεί πιο έντονα σε πολιτισμούς που μιλούν άλλες γλώσσες. Παρά το γεγονός αυτό, η σημερινή γεωγραφική κατανομή της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας είναι αξιοσημείωτη, ακόμη και σε χώρες εκτός της Δύσης.

Η Εκκλησία της Σαηεντολογίας, σύμφωνα με μια έκθεση του Προέδρου της το 1994, ίδρυσε, μέσα σε 40 χρόνια, βάσεις σε 107 χώρες σε όλες τις ηπείρους. Ο αριθμός των οργανώσεων που έχουν συσταθεί, είτε είναι εκκλησίες, ιεραποστολές ή οποιαδήποτε οργανωμένη ομάδα ανθρώπων που ασκούν Σαηεντολογία, ανερχόταν τότε στις 2.318, αριθμός που ήταν αποτέλεσμα ταχύτατης ανάπτυξης.

Η ανάπτυξη είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτη στην ανατολική και κεντρική Ευρώπη, καθώς και σε περιοχές της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, από τη Μόσχα και την Αγία Πετρούπολη έως την Ουκρανία, το Καζακστάν, τη Μολδαβία μέχρι τη Σιβηρία: 21 νέες ιεραποστολές το 1994 και 24 το 1995. Η Ουγγαρία, με πάνω από 10 ιεραποστολές, είναι ένα άλλο κέντρο στην ανατολική Ευρώπη. Η Εκκλησία της Σαηεντολογίας, ακολουθώντας ανοδική τάση και σε απομακρυσμένες περιοχές, όπως η Κίνα, η Αυστραλία, η Νέα Ζηλανδία, η Αφρική και η Λατινική Αμερική, έχει προσεγγίσει σχεδόν κάθε γωνιά του κόσμου.

Ο συνολικός αριθμός των εν ενεργεία Σαηεντολόγων ή ενοριτών ανέρχεται σε εκατομμύρια. Είναι, όμως, δύσκολο να δοθούν ακριβείς αριθμοί, λόγω της ειδικής φύσης της Εκκλησίας, η οποία, εκτός από το να προσφέρει χώρο για θρησκευτικά τελετουργικά, είναι και ένας χώρος εργασίας και ένα σύνθετο κοινωνικό κέντρο για όσους ασχολούνται και ενδιαφέρονται, χωρίς να καθιστά αναγκαία την πλήρη αφοσίωση των ανθρώπων που είναι μέσα και γύρω από αυτήν. Αυτό είναι χαρακτηριστικό πολλών θρησκευτικών δογμάτων.

Σύμφωνα με την Εκκλησία της Σαηεντολογίας Διεθνώς, το 1994 υπήρχαν κάπου 8 εκατομμύρια Σαηεντολόγοι σ' όλο τον κόσμο.

Σχετικά με την Έννοια της Θρησκείας

Η ακαδημαϊκή μελέτη των θρησκειών ξεκίνησε στη Δύση στις αρχές του 19ου αιώνα, λόγω της ανάπτυξης της σκέψης, ανάπτυξη την οποία είχαν ενθαρρύνει οι φιλόσοφοι της περιόδου της διαφώτισης κατά τον 18ο αιώνα στην Ευρώπη. Όταν νέες πληροφορίες, που συνέλεξαν εξερευνητές και ιεραπόστολοι σχετικά με αρχαίες θρησκευτικές παραδόσεις (ειδικά με φιλοσοφίες της Ινδίας και της Άπω Ανατολής), έφτασαν σε λόγιους κύκλους στην Ευρώπη, κατέστη απαραίτητο να ορίσουμε εκ νέου τον ίδιο τον ορισμό της θρησκείας.

Η έννοια, η οποία μέχρι αυτό το σημείο σήμαινε μόνο Χριστιανισμός και Ιουδαϊσμός –μερικές φορές επίσης Ισλαμισμός– άρχισε να καλύπτει τέτοιες ανατολικές θρησκευτικές φιλοσοφίες, όπως ο Ινδουισμός, ο Βουδισμός, ο Κομφουκιανισμός, ο Ταοϊσμός, ο Σιντοϊσμός, ο Ζωροαστρισμός κ.λπ. Ο τρόπος που προσεγγίζει τα πράγματα ο νέος κλάδος σπουδών, που ονομάζεται «ιστορία των θρησκειών» ή «συγκριτική θρησκείολογία», απέκτησε χαρακτήρα γενικό και συγκριτικό.

Η φαινομενολογία της θρησκείας, ως ένας από τους κύριους κλάδους της, κατέδειξε μια τέτοια ποικιλία στο πεδίο αυτό που ήταν δύσκολο για τους μελετητές των θρησκειών να παρουσιάσουν έναν συνοπτικό ορισμό, ο οποίος ταυτόχρονα να περιλαμβάνει τα πιο θεμελιώδη στοιχεία σχετικά με τη θρησκευτικότητα και να ισχύει για οποιαδήποτε θρησκεία στον κόσμο, είτε

πρόκειται για θρησκεία που χρειάζεται μελέτη είτε για θρησκεία που δε χρειάζεται μελέτη. Μία από τις πολλές προσπάθειες ορισμού της θρησκείας βασίστηκε στο κριτήριο της έννοιας του «Θεού» ή της «θεότητας», μέχρι τη στιγμή που οι μελετητές ανακάλυψαν ότι ο Βουδισμός, ως μία από τις αποκαλούμενες παγκόσμιες θρησκείες, –τουλάχιστον στη θεωρία– προσπάθησε να τονίσει τον ειδικό της χαρακτηρισμό ως «αθεϊστικής» θρησκείας.

Η στενή αντίληψη της θρησκείας, η οποία ωθείται πιεστικά από κρατικούς λειτουργούς περισσότερο παρά από μελετητές της θρησκείας, χρειάζεται επανεξέταση στον σύγχρονο κόσμο. Η λέξη «religion» (θρησκεία), που υπάρχει με τη μία ή την άλλη μορφή στις περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες, δηλαδή, στις γερμανικής προέλευσης γλώσσες, στις λατινογενείς και στις σλαβικές, προέρχεται από τη λατινική λέξη «religio». Η έννοια αυτή, συγκεκριμένα, περιλαμβάνει την ιδέα της εξάρτησης από κάτι το «θεικό». Αντίστοιχα, η αρχή στα λατινικά «cuius regio eius religio» (όποιου είναι το βασίλειο, αυτού είναι και η θρησκεία), σήμαινε ότι ο αυτοκράτορας ή ο ηγεμόνας είχε την εξουσία, από τον 16ο αιώνα, να αποφασίζει με ποιον τρόπο οι συμπατριώτες του θα έπρεπε να πιστεύουν και να συμπεριφέρονται στην Ευρώπη τής μετά τη Μεταρρύθμιση εποχής. Ωστόσο, το όλο πρόβλημα της ύπαρξης των θεικών ή κοινωνικών «δεσμών» αυτού του είδους ταιριάζει πολύ με τον δυτικό τρόπο σκέψης, και η ίδια η ιδέα, στην πραγματικότητα, απουσιάζει τελείως από πολλούς πολιτισμούς στον κόσμο.

Έτσι, αυτό το είδος της δυτικής αντίληψης της θρησκείας μπορεί να εφαρμοστεί μόνο με τη βία στις αρχαίες ανατολικές θρησκευτικές και φιλοσοφικές παραδόσεις. Έχει γίνει ακόμη και μια τέτοιου είδους δήλωση κατά την οποία οι τρεις κύριες παραλλαγές του τρόπου με τον οποίο οι Κινέζοι θεωρούν τον κόσμο, ο Ταοϊσμός, ο Κομφουκιανισμός και ο Βουδισμός, δεν είναι καθόλου θρησκείες σύμφωνα με την έννοια που δίνει η Δύση στη λέξη, αλλά μάλλον «τρία Ταό» ή «δρόμοι» που καταλήγουν σε έναν προορισμό, πράγμα το οποίο αποτελεί τη βασική αρχή της αρμονίας ανάμεσα στο Γιανγκ και το Γιν.

Με άλλα λόγια, υπάρχουν πολλοί πολιτισμοί στον κόσμο που φαίνεται να είναι πολύ θρησκευόμενοι, παρά το γεγονός ότι τα έχουν καταφέρει χωρίς να έχουν, στις αντίστοιχες γλώσσες τους, έννοιες που να σχετίζονται με το περιεχόμενο του όρου «religio». Αυτό αφορά ιδιαίτερα τους βόρειους πολιτισμούς, στον παλιό και τον νέο κόσμο, στους οποίους έχουμε κάνει έρευνες: οι άνθρωποι ασκούν τελετουργικά που έχουν σχέση με τον ανιμισμό και τον σαμανισμό, χωρίς να τα ονομάζουν θρησκείες. Μια δήλωση που μας έκανε το 1994 μια σαμάνος στη Νανάι, στην περιοχή του Κάτω Αμούρ, στη νοτιοανατολική Σιβηρία, μπορεί να αναφερθεί ως χαρακτηριστικό παράδειγμα: «Ο Χριστιανισμός είναι ρώσικος. Εμείς έχουμε μόνο τους δικούς μας σαμάνους».

Ένα άλλο τρέχον πρόβλημα αφορά τον ρόλο των πολλών σύγχρονων λειτουργικών εναλλακτικών των θρησκειών. Η πρόσφατη παγκόσμια ιστορία δείχνει ότι τέτοιες προσπάθειες, όπως ο κομμουνισμός, ο μαρξισμός και ο μαοϊσμός, να φτιαχτεί ένα «μη θρησκευτικό» κράτος και μια τέτοια κοινωνία, υπήρξαν πολύ ανεπιτυχείς. Η ανθρώπινη διάνοια έχει σαφώς αποδείξει ότι την ενδιαφέρουν τα θρησκευτικά ζητήματα περισσότερο απ' όσο νόμιζαν αυτές και άλλες υλιστικές και ανθρωποκεντρικές ιδεολογίες που γεννήθηκαν και κατά τον προηγούμενο και κατά τον παρόντα αιώνα.

Οι Πέντε Διαστάσεις της Θρησκείας

«Δεν υπάρχει ένας σαφής ορισμός της θρησκείας, που να είναι γενικά αποδεκτός από τους μελετητές». Εμείς, συμμεριζόμενοι αυτή τη δήλωση του Μπράιαν Ρόναλντ Ουίλσον και άλλων, προτιμάμε να διατυπώσουμε παρακάτω τους κύριους παράγοντες της θρησκείας αντί για έναν γενικό ορισμό. Φαίνεται ότι είναι δυνατόν να προσεγγίσουμε το φαινόμενο, που συνήθως ονομάζουμε «θρησκεία», από πέντε γωνίες που βρίσκονται σε όλες τις πεπαιδευμένες και μη κοινωνίες, τις οποίες μπορέσαμε να μελετήσουμε μέχρι σήμερα. Αυτό το συγκριτικό θρησκευτικο-φαινομενολογικό μοντέλο έχει παρουσιαστεί πιο διεξοδικά και έχει εφαρμοστεί στην πράξη στη μονογραφία του Juha Pentikainen «Το προφορικό ρεπερτόριο και η άποψη του κόσμου» (Ακαδημία Επιστημών Φινλανδίας, FFC αρ. 219, Ελσίνκι 1978):

1. Η γνωστική διάσταση της θρησκείας περιλαμβάνει τους συνειδητούς, πνευματικούς παράγοντες, όπως είναι η άποψή τους για το σύμπαν και τον κόσμο, το σύστημά τους των αξιών, οι πεποιθήσεις τους σχετικά με την ύπαρξη του «υπερφυσικού», δηλαδή του ενός θεού ή των περισσότερων θεών ή άλλων προσωπικοτήτων ή δυνάμεων που είναι «πάνω από τις συνηθισμένες», οι οποίες πρέπει να φροντίζουν τη μοίρα τους, τις ανάγκες τους και τις αξίες τους. Είναι χαρακτηριστικό όλων των θρησκειών το ότι συντηρούνται από παραδόσεις, οι οποίες μεταδίδονται από τη μια γενιά στην άλλη ή από ανθρώπους σε ανθρώπους. Η μετάδοση γίνεται μέσω αφηγήσεων, μέσω ιστοριών και μέσω πιστεύω σχετικών με το «άλλο».

Όσον αφορά τις πηγές, μια κύρια διάκριση μπορεί να γίνει ανάμεσα στις θρησκείες που χρειάζονται μελέτη και στις θρησκείες που δε χρειάζονται μελέτη. Οι ιστορίες όμως των απαίδευτων πολιτισμών που διαδίδονται προφορικά, η εξαιρετικά συστηματοποιημένη θεολογική δογματική των εκκλησιαστικών κειμένων των θρησκειών που για να τις μάθει κανείς πρέπει να μελετήσει βιβλία και το σύνολο των θρησκευτικών φιλοσοφιών, όλα τα παραπάνω, έχουν αυτή τη διάσταση της θρησκείας. Αυτό πολλές φορές εκφράζεται ως σύντομη διατύπωση των «πιστεύω» που πρέπει να ομολογήσουν δημοσίως οι οπαδοί

στις ιεραποστολές τέτοιων θρησκειών που συνειδητά χρησιμοποιούν τις ιεραποστολές, όπως συγκεκριμένα ο Χριστιανισμός, ο Ισλαμισμός και ο Βουδισμός.

2. Το αισθηματικό ή το συναισθηματικό επίπεδο αναφέρεται σε θρησκευτικά αισθήματα, στάσεις, και εμπειρίες. Συνήθως, ο άνθρωπος αισθάνεται ότι εξαρτάται από κάτι υπερφυσικό και, ταυτόχρονα, αισθάνεται κάποια σύνδεση με αυτό. Η θρησκευτική εμπειρία είναι η κατάσταση αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο φυσικό και το υπερφυσικό, η κατάσταση κατά την οποία ένα θρησκευόμενο άτομο ή, μάλλον, η παράδοση που ενεργεί μέσω αυτού του ατόμου, υλοποιεί τη συνάντηση με μία από τις υπερφυσικές προσωπικότητες ή υπερφυσικές δυνάμεις που κυριαρχούν στις θρησκευτικές πεποιθήσεις του ατόμου.
3. Η πλευρά της θρησκείας που έχει σχέση με την παρόρμηση και τη συμπεριφορά θεωρείται, στην πραγματικότητα, ως μορφή συμπεριφοράς. Εδώ περιλαμβάνονται τελετουργίες, κοινωνικές συμβάσεις, όπως θυσίες, προσευχές, ξόρκια και απαιτήσεις, πράγματα που, με τη βοήθειά τους, το άτομο, η ομάδα ή η κοινωνία μπορούν να πετύχουν, με παραδοσιακές μεθόδους, κάποιου είδους πνευματική ένωση ή σύνδεση με τις υπερφυσικές προσωπικότητες.

Ένα άλλο σημαντικό τμήμα της παρορμητικής διάστασης σχετίζεται με τα ήθη. Οι θρησκείες, εκτός από τα τελετουργικά και τις λατρείες, συνήθως προϋποθέτουν συγκεκριμένη ηθική συμπεριφορά. Αυτό γίνεται εμφανές, για παράδειγμα, στο ότι πρέπει να επιτηρούνται ορισμένοι κανόνες για να διατηρηθούν οι αξίες που επιτεύχθηκαν, στο ότι πρέπει να επιτυγχάνονται οι ανταμοιβές τις οποίες υποσχέθηκε η θρησκεία και στο ότι πρέπει να αποφεύγονται οι πιθανές τιμωρίες για παραβίαση των κανόνων και των ταμπού.

4. Ο κοινωνικός παράγοντας αποτελεί θεμελιώδες μέρος κάθε θρησκείας. Η θρησκεία συνήθως προϋποθέτει την ύπαρξη μιας ομάδας ή ενός σωματείου, καθήκον των οποίων είναι να επιτηρούν τις θρησκευτικές απόψεις των οπαδών, να εκτελούν μαζί ορισμένα καθήκοντα, καθώς επίσης και να ελέγχουν τη λατρευτική και ηθική συμπεριφορά των πιστών.

Τα μέλη αυτών των σωματείων σε ευρύτερη κλίμακα, μερικές φορές ακόμα και ως πολιτεία ή ως μικρές ομάδες, συνήθως συνεργάζονται για την επίτευξη των κοινών στόχων που τους τέθηκαν από την κοινή τους θρησκεία σ' αυτόν τον κόσμο ή στον «άλλο».

Παρόλο που η θρησκευτική συμπεριφορά ακόμη και σήμερα είναι πολύ κοινωνική και ελέγχεται, οι αυστηρά εγκαθιδρυμένες θρησκείες φαίνεται να χάνουν μεγάλο μέρος από την παλιά τους σπουδαιότητα. Αντ' αυτού, δίνεται έμφαση στην ιδιωτική πλευρά της ασυναίσθητης και μη εγκαθιδρυμένης θρησκευτικότητας, και πολλές από τις λειτουργίες των εγκαθιδρυμένων εκκλησιών αντικαθίστανται αντιστοίχως από λιγότερο επίσημες λατρείες.

5. Το πολιτιστικό επίπεδο είναι κάτι που αγνοείται συχνά, αλλά, όσον αφορά κάθε θρησκεία, είναι ένας πολύ ευρύς παράγοντας που μπορεί να ασκήσει μεγάλη επιρροή. Στην ουσία, αυτό γίνεται εμφανές στην εξάρτηση της θρησκείας, τόσο από άποψη χρόνου και χώρου, από τα οικολογικά, κοινωνικά και πολιτιστικά περιβάλλοντα στα οποία ασκούνται οι αντίστοιχες θρησκείες.

Η γλώσσα και η εθνικότητα είναι οι δύο πιο σημαντικές μεταβλητές των «θρησκειών ως πολιτισμών». Αυτό που θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη είναι το γεγονός ότι για πολλούς ανθρώπους «θρησκεία» σημαίνει περισσότερο «ιδιαιτέρος τρόπος ζωής» παρά οποιαδήποτε δογματική ομολογία ή εξάρτηση από οποιοδήποτε δόγμα. Στον σύγχρονο κόσμο οι συνειδητές εθνικές και τοπικές μεταβλητές, ακόμη και των λεγόμενων «παγκόσμιων θρησκειών», έχουν καταστεί σημαντικές, όταν οι άνθρωποι ξαναβρούν την θρησκείο-κοινωνικο-πολιτιστική τους ταυτότητα, αφού έχουν μεταφερθεί σε νέο κοινωνικό περιβάλλον, ως πρόσφυγες σε νέα χώρα υποδοχής και σε νέο περιβάλλον ή από αγροτικές κοινωνίες στον αστικό κόσμο, ως μετανάστες στους δρόμους και τα γκέτο της τριτοκοσμικής μητρόπολης.

Το συμπέρασμα του εξονυχιστικού ελέγχου μας είναι ότι η έννοια της «θρησκείας» θα πρέπει να αποβάλει τους θεωρητικούς και δυτικού τύπου υπαινιγμούς της παρά να πιέσει τη μεγάλη ποικιλία του παγκόσμιου φαινομένου να αποδεχθεί εκείνον ακριβώς τον ορισμό με τον οποίο δεν ταιριάζει.

Θα σας δώσουμε μια γενική περιγραφή του υπόβαθρου, του θρησκευτικού δόγματος και των πρακτικών της Σαηεντολογίας και, στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τη Σαηεντολογία βάσει των πέντε διαστάσεων της θρησκείας που έχουμε προσδιορίσει.

Το Θρησκείο-Φιλοσοφικό Υπόβαθρο της Σαηεντολογίας

Τα οράματα της Σαηεντολογίας βρίσκονται στα πολύ γνωστά κείμενα του Χάμπαρντ, που ξεκινούν από τη δεκαετία του 1940, αλλά ειδικά από το 1950, όταν εμφανίστηκε το βιβλίο που έγραψε για τη Διανοητική και που έγινε μπεστ σέλερ.

Η σχέση της Διανοητικής και της Σαηεντολογίας είναι και πνευματικά και ιστορικά τόσο στενή, που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Την ίδια στιγμή, όταν η Διανοητική πηγάζει από τις δύο ελληνικές λέξεις, «διά» (διά μέσου) και «νους» (ψυχή), Σαηεντολογία σημαίνει «να γνωρίζεις πώς να γνωρίζεις» συνδέοντας τη λατινική λέξη «scio» (γνωρίζω) με την ελληνική αντίστοιχη της «λόγος». Όταν από τη μια μεριά, οι αρχές της Διανοητικής δημοσιεύτηκαν ως μέθοδος που προσφέρεται ως σωστή «τεχνολογία της διάνοιας», στη Σαηεντολογία, από την άλλη, δινόταν η έμφαση στο ότι είναι μια θρησκευτική φιλοσοφία.

Παρόλο που η αγγλική λέξη «science» προέρχεται από τον πολύ όμοιο ελληνικό όρο «scio», ίσως να ήταν σωστό να αποφευχθεί η υπάρχουσα περιττή σύγχυση ανάμεσα στις δύο λέξεις με το να τις προφέρουμε συνειδητά διαφορετικά. Μια λύση θα ήταν να προφέρουμε τη λέξη «Scientology» με ελληνικό τρόπο και τη λέξη «science» με αγγλικό.

Το 1954 η πρώτη Εκκλησία της Σαηεντολογίας δημιουργήθηκε με το δικό της πιστεύω, που διατύπωσε ο Λ. Ρον Χάμπαντ. Το πιστεύω δείχνει καθαρά μια οργάνωση που αυτοκηρύσσεται θρησκευτική. Στο πιστεύω περιλαμβάνονται οι αρχές του «εμείς της εκκλησίας πιστεύουμε» στα «ίσα» και «αναφαίρετα δικαιώματα» όλων των ανθρώπων, καθώς και η δήλωση ότι ο Άνθρωπος είναι «βασικά καλός» και οι τέσσερις νόμοι του Θεού που «απαγορεύουν στον άνθρωπο...».

Ομοιότητες μπορούν να βρεθούν στις διδασκαλίες της Σαηεντολογίας με ανατολικές μονιστικές θρησκείες, όπως ο Ινδουισμός, ο Βουδισμός και ιδιαίτερα ο Ταοϊσμός. Κατά κανόνα, τα εγχειρίδια τα σχετικά με τις τελετές της Σαηεντολογίας συνδέουν τα υπόβαθρά τους με τις ιστορίες τέτοιων θρησκευτικών φιλοσοφιών, όπως ο Ινδουισμός και ο Βουδισμός, και οι διδασκαλίες του Αριστοτέλη, του Σπινόζα και του Αγίου Θωμά του Ακινάτη.

Το δόγμα της Σαηεντολογίας προϋποθέτει ότι ο Άνθρωπος υπάρχει και προσπαθεί να επιβιώσει σε οκτώ ξεχωριστά επίπεδα διαφορετικών παραμέτρων που έχουν κοινά σημεία, τα οποία, στη θεολογία της Σαηεντολογίας ονομάζονται «δυναμικά». Τα συγκεκριμένα δυναμικά πηγάζουν από τον εαυτό, στην οικογένεια, σε ομάδες και ως πέρα στο πνευματικό σύμπαν (το έβδομο δυναμικό) και το Υπέρτατο Ον (το όγδοο δυναμικό) το οποίο ονομάζεται επίσης άπειρο ή Θεός. Κάθε υψηλότερο δυναμικό συμπεριλαμβάνει όλα τα δυναμικά που είναι κάτω απ' αυτό.

Η έννοια «Θεός» υπάρχει στις διδασχές της Σαηεντολογίας, αλλά με διαφορετικό τρόπο από τον Ιουδαϊσμό, τον Χριστιανισμό, τον Ισλαμισμό και τις άλλες θρησκείες που έχουν ως βάση τον θείσμό και οι οποίες έχουν τις ρίζες τους στις θρησκευτικές παραδόσεις της Εγγύς

Ανατολής. Στη Σαηεντολογία, ο Θεός είναι το υψηλότερο από τα οχτώ δυναμικά, που το άτομο πασχίζει να αγκαλιάσει και να γνωρίσει πλήρως. Από αυτή την άποψη, η έννοια του Θεού, στις διδαχές της Σαηεντολογίας, είναι πολύ προσωπική: στην πραγματικότητα επαφίεται στο ίδιο το άτομο να τον ορίσει πλήρως.

Το δόγμα της Σαηεντολογίας σχετικά με το πνευματικό βασίλειο, αντιπροσωπεύεται με τον «θήταν», ο οποίος σχετίζεται με έννοιες που υπήρχαν στις απαρχές του γνωστικισμού και στον νέο γνωστικισμό: ο άνθρωπος θεωρείται ότι αποτελείται από θήταν, διάνοια και σώμα. Η λέξη «θήταν», που έχει ως υπόβαθρο το ελληνικό γράμμα «θήτα», χρησιμοποιείται στη Σαηεντολογία για να αποφευχθεί η σύγχυση με τους προγενέστερους όρους που σχετίζονται με την «ψυχή».

Στη Σαηεντολογία, ο δρόμος προς την πνευματική επίγνωση διέρχεται μέσω του «ώντιτινγκ», το οποίο είναι μία από τις δύο κεντρικές θρησκευτικές πρακτικές της θρησκείας. Το ώντιτινγκ καταπιάνεται με τον θήταν χρησιμοποιώντας επίπεδα θρησκευτικών υπηρεσιών που ακολουθούν ανοδική πορεία, πράγμα που καθιστά ικανό τον θήταν να επιλύσει τις τραυματικές εμπειρίες, τόσο της τωρινής ζωής όσο και των προηγούμενων ζώων. Αυτή η ανακούφιση επιφέρει μεγαλύτερη πνευματική επίγνωση.

Η άλλη κεντρική πρακτική της Σαηεντολογίας ονομάζεται «εκπαίδευση», η οποία είναι η επικεντρωμένη μελέτη των Γραφών της Σαηεντολογίας: των κειμένων, των μαγνητοφωνημένων διαλέξεων και των φιλμ του Λ. Ρον Χάμπαρντ. Το δόγμα της Σαηεντολογίας υποστηρίζει ότι η πνευματική σωτηρία μπορεί να επιτευχθεί σε αυτή τη ζωή, μόνο μέσα από την πρακτική του ώντιτινγκ και της εκπαίδευσης.

Μια Νέα Θρησκεία, που για να τη Μάθει Κανείς Πρέπει να Μελετήσει Βιβλία, σε Αναζήτηση της Ορθοδοξίας

Η Εκκλησία της Σαηεντολογίας, όπως οι καλά εγκαθιδρυμένες θρησκείες, έχει μια εκτεταμένη βιβλιογραφία με μια ολόκληρη συλλογή από κείμενα, διαλέξεις και φιλμ. Όλα αυτά έχουν να κάνουν με την έρευνα και τις ανακαλύψεις του Λ. Ρον Χάμπαρντ σχετικά με τη φύση του Ανθρώπου και το πνεύμα. Αυτή η συλλογή, που αποτελείται από πολυάριθμα βιβλία και περιλαμβάνει τεράστιο αριθμό από εγκυκλοπαιδικούς τόμους και χιλιάδες ηχογραφημένες διαλέξεις, είναι μια ορατή μαρτυρία ότι η Εκκλησία της Σαηεντολογίας πρέπει να αναγνωριστεί ως θρησκεία που για να τη μάθει κανείς πρέπει να μελετήσει βιβλία. Αυτή η τάση συμπίπτει με παγκόσμιες θρησκείες όπως ο Ινδουισμός, ο Βουδισμός, ο Κομφουκιανισμός, ο Ταοϊσμός, ο Ιουδαϊσμός, ο Ζωροαστρισμός, ο Χριστιανισμός και ο Ισλαμισμός.

Το τεράστιο σύνολο των κειμένων, των διαλέξεων και των ντοκουμέντων που είχαν γραφτεί, ηχογραφηθεί και παραχθεί από τον Λ. Ρον Χάμπαρντ, αποτελεί τη συλλογή των Γραφών της Σαηεντολογίας. Είναι η βάση των προσπαθειών των εν ενεργεία μελών της Εκκλησίας, όσον αφορά τη μελέτη και εργασία, που συχνά κρατά μια ολόκληρη ζωή, προς τους τελικούς στόχους της Διανοητικής και της Σαηεντολογίας, που ονομάζονται καταστάσεις του Κλήαρ και του Λειτουργικού Θήταν.

Τα εγκεκριμένα κείμενα παίζουν ιδιαίτερο ρόλο για τους Σαηεντολόγους στη μετάδοση των γνώσεων και των παραδόσεων που προφανώς θεωρούνται ιερές. Η συνεχής δουλειά σε αυτά τα κείμενα δεν ονομάζεται «θεολογία» αλλά «τεχνολογία», έννοια η οποία έχει πολύ ειδική σημασία στους Σαηεντολογικούς κύκλους. «Πηγή της τεχνολογίας» θεωρείται ο Χάμπαρντ του οποίου το μήνυμα θεωρείται τόσο μοναδικό και μη επιδεχόμενο αλλοίωση, που δεν μπορεί να ερμηνευθεί από κανέναν. Η «πνευματική διαδοχή» είναι σημαντική, αλλά δεν έχει σχέση με άτομα, όπως συμβαίνει με τις περισσότερες χριστιανικές εκκλησίες, αλλά με τα βιβλία. Στην Εκκλησία της Σαηεντολογίας κανένας δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι έχει οποιαδήποτε εξουσία να είναι «αγγελιαφόρος» με προνόμιο να ερμηνεύει, σήμερα ή μετά, το γραπτό ή προφορικό μήνυμα του Χάμπαρντ.

Ένας θρησκευτικός οργανισμός, το Κέντρο Θρησκευτικής Τεχνολογίας (RTC), στο Λος Άντζελες, δημιουργήθηκε γι' αυτό το 1982 για να κρατήσει «την απόλυτη εκκλησιαστική εξουσία, όσον αφορά τη στάνταρ και ανόθευτη εφαρμογή των θρησκευτικών τεχνολογιών του Λ. Ρον Χάμπαρντ». Είναι ένα όργανο που είναι υπεύθυνο για τη «διασφάλιση της γνησιότητας της θρησκείας και των Γραφών της Σαηεντολογίας». Καθήκον του είναι η προστασία των κειμένων του Χάμπαρντ, όχι η ερμηνεία τους.

Η εγκαθίδρυση του RTC συμβολίζει μια σαφή τάση προς την ορθοδοξία, πράγμα που, κατά τον σχηματισμό οποιασδήποτε θρησκείας, αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό της δεύτερης γενιάς. Για παράδειγμα, κατά τη διαδικασία της οικοδόμησης μιας θρησκείας, για την αποφυγή δογματικών διενέξεων ή για άλλους λόγους, καθίσταται συχνά απαραίτητο να δημιουργηθεί ένας «ιερός κανόνας» για τη θρησκεία, για να διαφοροποιήσει τη δογματική «ουσία» από «τα άλλα» κείμενα, ώστε να προστατευθεί το μήνυμα του εμπνευσμένου ηγέτη και η αγνότητα του δόγματος έναντι των αιρετικών και διχαστικών προσπαθειών.

Μια άλλη σημαντική διαδικασία που έχει σχέση με αυτό είναι η ιδέα της αυθεντίας της Μητέρας Εκκλησίας. Η Ιδρυτική Εκκλησία της Σαηεντολογίας της Ουάσιγκτον ήταν η αρχική Μητέρα Εκκλησία, έως ότου δοθεί αυτός ο ρόλος στην Εκκλησία της Σαηεντολογίας στην Καλιφόρνια, κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1960. Από την ίδρυση της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας

Διεθνώς (CSI) το 1981, αυτός ο ρόλος φυσικά έχει δοθεί στο σώμα αυτό που ιδρύθηκε τότε, το οποίο εξυπηρετεί τώρα όλες τις εκκλησίες της Σαηεντολογίας από τα κεντρικά γραφεία του στο Λος Άντζελες.

Ο Τρόπος του Τελετουργικού και ο Τρόπος Ζωής των Σαηεντολόγων

Ο Χάμπαρντ ονομάζεται Ιδρυτής από τους οπαδούς του. Αυτό συμπίπτει με μια σημαντική διάκριση που γίνεται σε συγκριτικές μελέτες ανάμεσα σε «ιδρυθείσες» θρησκείες και σε «εθνικές» θρησκείες. Οι πρώτες προέρχονται από κάποιο άτομο, ακόμη κι όταν το ίδιο το άτομο δε θεώρησε ότι την ίδρυσε (Ιησούς, Κομφούκιος, Λάο Τσε). Οι τελευταίες δεν έχουν ονόματα που αξίζει να θυμόμαστε, αλλά, αντ' αυτού, προφορικές εθνικές παραδόσεις. Μια αναγκαία διαδικασία κατά τη διαδικασία οικοδόμησης οποιασδήποτε ιδρυθείσας θρησκείας λαμβάνει χώρα όταν ένας κλειστός κύκλος οπαδών συγκεντρώνονται γύρω από τον δάσκαλό τους και είναι έτοιμοι να τον ακολουθήσουν. Όταν, το 1954, αρκετά άτομα αποφάσισαν να ιδρύσουν την Εκκλησία της Σαηεντολογίας, ο Λ. Ρον Χάμπαρντ, φυσικά, έγινε ο πνευματικός της ηγέτης. Μετά από την απόφαση που πήρε να αποσυρθεί από τα καθήκοντά του ως διευθυντής της αναπτυσσόμενης Εκκλησίας, η θέση του Ιδρυτή γινόταν θρυλική καθώς περνούσε ο καιρός.

Η συχνά κρίσιμη στιγμή που ακολουθεί τον φυσικό θάνατο του ιδρυτή μιας θρησκείας δεν ήταν πολύ προβληματική στην ιστορία της Σαηεντολογίας, γιατί ο Χάμπαρντ, κατά τη διάρκεια της ζωής του, είχε αποσυρθεί από τις επίσημες δραστηριότητες ως ο ηγέτης της Εκκλησίας του. Ήδη πριν πεθάνει το 1986, ο Ιδρυτής είχε γίνει αντικείμενο σεβασμού, και ένα δωμάτιο σε κάθε Εκκλησία της Σαηεντολογίας σε όλο τον κόσμο ήταν αφιερωμένο σε αυτόν. Αυτό το είδος διαδικασίας, με οποιονδήποτε τρόπο κι αν έχει συμβεί, σύμφωνα με μια θρησκευτικο-φαινομενολογική σύγκριση, έχει αποκαλυφθεί ότι είναι ένα από τα βασικά στοιχεία για τον σχηματισμό οποιασδήποτε παλαιότερης ή νεότερης θρησκείας που θεωρεί ότι έχει ιδρυθεί από κάποιον.

Παρόλο που οι εκκλησίες της Σαηεντολογίας, οι ιεραποστολές της και άλλα κέντρα και τα κεντρικά γραφεία της δείχνουν τα σημάδια ενός εργαζόμενου κοινωνικού περιβάλλοντος, περιλαμβάνουν πάντοτε έναν τόπο λατρείας, έναν ιερό χώρο για εβδομαδιαίες θρησκευτικές και οικογενειακές τελετές. Το πνεύμα του Ιδρυτή, το οποίο, σύμφωνα με τις Γραφές της Σαηεντολογίας για την ανθρώπινη επιβίωση, είναι παρόν ακόμη και μετά από το γεγονός ότι «ο Λ. Ρον Χάμπαρντ άφησε το σώμα του» κατά το θάνατό του το 1986, εκφράζεται με πολλά από τα βιβλία και τις εικόνες του.

Η Εκκλησία της Σαηεντολογίας έχει τις δικές της ιστορίες που σχετίζονται με τη ζωή και τις διδασκαλίες του Ιδρυτή της. Έχει επίσης το δικό της ετήσιο ημερολόγιο που αναφέρει τις επετείους που έχουν σχέση με τη ζωή του Ιδρυτή και την ιστορία της Εκκλησίας.

Η Θαλάσσια Οργάνωση είναι ένα ειδικό θρησκευτικό τάγμα το οποίο ιδρύθηκε το 1967, όταν ο Λ. Ρον Χάμπαρντ αποφάσισε να αποσυρθεί από το γραφείο του ως Γενικός Διευθυντής της Εκκλησίας για να επικεντρωθεί, σε ένα πλοίο, στο συγγραφικό του έργο. Αυτοί που ήταν οι πρώτοι που τον ακολούθησαν έγιναν ο πυρήνας της νέας ιδρυθείσας θρησκείας. Καθώς περνούσε ο καιρός αυτή η ομάδα έγινε ένα μυθικό πρότυπο το οποίο θα έπρεπε να υπακούει κανείς και να σέβεται, ως τον πυρήνα των πιο αφοσιωμένων μελών της Εκκλησίας. Όλα τα μέλη της Θαλάσσιας Οργάνωσης δουλεύουν με συνθήκες πλήρους απασχόλησης για τη θρησκεία, υπηρετώντας ως μέλη του προσωπικού στις υψηλότερου επιπέδου Εκκλησίες. Απόδειξη της αφοσίωσής τους είναι η σύμβαση εργασίας της Θαλάσσιας Οργάνωσης «για τα επόμενα δισεκατομμύρια χρόνια».

Αυτό το είδος θρησκευτικού τάγματος θυμίζει από πολλές απόψεις έναν από τους κύκλους των οπαδών που συγκεντρώθηκαν γύρω από τέτοιους ιδρυτές παγκόσμιων θρησκειών, όπως ο Ιησούς ή ο Μωάμεθ ή το τάγμα των μοναχών γύρω από τον Πρίγκιπα Γκαουτάμα όταν έγινε Βούδας. Πρόκειται για μια πολύ συγκεκριμένη εκδήλωση των θρησκευτικών ιστοριών και του θρησκευτικού συμβολισμού. Ως τέτοιο, είναι ένα από τα κριτήρια επί του οποίου βασιζόμαστε το συμπέρασμά μας ότι η Σαηεντολογία είναι μια νέα θρησκεία.

Είναι χαρακτηριστικό για τα μέλη του θρησκευτικού τάγματος της Εκκλησίας το ότι όλοι μαζί σχηματίζουν ένα είδος ευρύτερης οικογένειας που αφιερώνει τον περισσότερο από τον χρόνο της για να δουλέψει και για την Εκκλησία και μέσα σε αυτήν και την ίδια στιγμή να φροντίζει, το ένα μέλος για το άλλο, για τις καθημερινές και οικονομικές του ανάγκες, ακόμη και για τα παιδιά τους. Ο τρόπος ζωής αυτού του είδους είναι τόσο περιεκτικός, που τα μέλη της Θαλάσσιας Οργάνωσης συνήθως δημιουργούν οικογένειες μεταξύ τους. Η στολή του κοινού ναύτη που φοριέται από τα μέλη της Θαλάσσιας Οργάνωσης είναι ένας σημαντικός παράγοντας ενοποίησης και σε συναισθηματικό και σε κοινωνικό επίπεδο.

Η πλειονότητα των μελών της Εκκλησίας είναι ενορίτες που συμμετέχουν στο ώντινγκ, στα μαθήματα και σε άλλες προσφορές της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας, αλλά ζουν και εργάζονται έξω από την Εκκλησία. Προέρχονται από όλα τα κοινωνικά στρώματα. Αποτελούν μέρος του τοπικού εκκλησιάσματος και της τοπικής θρησκευτικής κοινότητας της Σαηεντολογίας και προσανατολίζουν τη ζωή τους σε διάφορους βαθμούς προς τη Σαηεντολογία ως τη θρησκεία τους. Ζουν σύμφωνα με τους κώδικες ηθικής και τα πρότυπα της Σαηεντολογίας, εφαρμόζουν τις αρχές και τις μεθόδους της Σαηεντολογίας στη ζωή τους και μεγαλώνουν τα παιδιά τους με τρόπο που αυτά να ζουν και να δρουν ως Σαηεντολόγοι.

Αν δούμε το θέμα από τη μυθική του πλευρά, αυτή η πνευματική σύνδεση με τις διδαχές της Σαηεντολογίας ξεπερνά τα συνήθη όρια της ανθρώπινης ύπαρξης. Αντί για τη μετενσάρκωση, που διδάσκεται, για παράδειγμα, από τον Ινδουισμό και τον Βουδισμό, η Σαηεντολογία έχει αναπτύξει μια ειδική θεωρία, τη θεωρία των «προηγούμενων ζών». Οι Σαηεντολόγοι μπορεί να μιλήσουν για τις προηγούμενες ζωές τους, κατά τη διάρκεια ώντιτινγκ, για παράδειγμα, όταν προχωρούν προς τις καταστάσεις του Κλήαρ και του Λειτουργικού Θήταν, που είναι το φτάσιμο στην αρμονία της διάνοιας, το τελικό βήμα του δρόμου της Σαηεντολογίας που οδηγεί προς την πνευματική διαφώτιση, κάτι που θυμίζει τη βουδιστική διαφώτιση.

Η Εκκλησία της Σαηεντολογίας χειροτονεί λειτουργούς, οι οποίοι έχουν ακολουθήσει μια συγκεκριμένη πορεία εκπαίδευσης για λειτουργούς. Οι εκπαιδευμένοι και χειροτονημένοι λειτουργοί, άνδρες και γυναίκες, φροντίζουν για τα τελετουργικά, σύμφωνα με τα τελετουργικά εγχειρίδια. Οι σημαντικές ιερές πράξεις καλύπτουν τόσο τις διαδικασίες που σχετίζονται με την εβδομαδιαία Κυριακάτικη λειτουργία της εκκλησίας όσο και τις «ιεροτελεστίες μετάβασης από ένα στάδιο της ζωής σε άλλο» που έχουν να κάνουν με τις κύριες στιγμές του κύκλου ζωής του ανθρώπου. Η Εκκλησία της Σαηεντολογίας είναι ακριβής σε αυτό το θέμα δημιουργώντας αρκετά μοντέλα για τις τελετές ονοματοδοσίας, γάμου και ταφής με κηρύγματα που έχει γράψει ο Ιδρυτής και που χρησιμοποιούνται ως υπόδειγμα.

Ο Ρόλος της Σαηεντολογίας στον Διάλογο των Θρησκειών

Τις θρησκείες σήμερα τις συναντάμε περισσότερο στους δρόμους και στα γκέτο του αστικού κόσμου παρά μόνο στα ειρηνικά τοπία. Τις θρησκείες και τις απόψεις του κόσμου τις συναντάμε εκεί που οι άνθρωποι περνούν από τη μια κατάσταση στην άλλη, καθώς και στους θανάτους και, πολύ συχνά, ακόμη και μέσα στις οικογένειες. Αυτό ειδικά ισχύει για την Εκκλησία της Σαηεντολογίας η οποία είναι και σύγχρονη και αστική και έχει ως επίκεντρο την οικογένεια.

Σήμερα, η Εκκλησία της Σαηεντολογίας συμμετέχει πολύ ενεργά σε διαθρησκευτικούς διαλόγους με εκπροσώπους των μεγάλων παγκόσμιων θρησκειών, καθώς και με νέες θρησκείες, όπως η Ενωτική Εκκλησία, η Νεο-Ινδουιστική και η Νεο-Βουδιστική κίνηση. Σε αυτές τις συζητήσεις δεν τίθενται μόνο θρησκευτικά θέματα, αλλά και ερωτήματα για την ειρήνη και τον πόλεμο, για την οικολογία και τη μόλυνση, για το μέλλον της οικογένειας, για τον ρόλο των γυναικών κ.λπ., και καθιερώνονται σε παγκόσμια βάση νέα προγράμματα και νέες λειτουργίες.

Η Σαηεντολογία ως Νέα Θρησκεία

Έχοντας κατά νου την ανάλυση των πέντε κατηγοριών που αναφέρθηκαν παραπάνω, προσπαθούμε τώρα να εξετάσουμε τον ρόλο και τη θέση της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας στο ταχέως αυξανόμενο σύνολο κινήσεων που ονομάζεται «νέες θρησκείες», ασχολούμενοι κυρίως με τα διδάγματά της, τις πρακτικές της και τους Οργανισμούς της. Το κρίσιμο ερώτημα είναι και πάλι το εξής: είναι «θρησκεία» ή όχι η Σαηεντολογία; Η έκθεση αυτή μπορεί να συγκριθεί με μια άλλη μελέτη του Μπράιαν Ρ. Γουίλσον, ενός Βρετανού κοινωνιολόγου της θρησκείας, ο οποίος έχει μελετήσει Σαηεντολογία βάσει των εξής γενικών θρησκευτικών παραμέτρων:

- α. πεποιθήσεις, πρακτικές, σχέσεις και ιδρύματα σχετικά με το υπερφυσικό, την έσχατη ανησυχία του ανθρώπου κ.λπ.,
- β. πρακτικές που συνιστούν υπακοή, ευλάβεια ή λατρεία,
- γ. ο μαζικός ή ομαδικός χαρακτήρας της θρησκευτικής ζωής.

Μετά από προσεκτική μελέτη πολλών παγκόσμιων θρησκείων, ο Γουίλσον δίνει μια λεπτομερή περιγραφή της Σαηεντολογίας ως θεολογίας και θεσμού. Οι σημαντικές τελικές δηλώσεις του περιλαμβάνουν τα εξής: «οι θρησκείες αλλάζουν με τον καιρό» και «η θρησκεία αυτή καθαυτή υποβάλλεται σε αλλαγές».

Ο Γουίλσον έχει αναγνωρίσει το σημαντικό σημείο «αλλαγής», όταν δίνει έμφαση σε γεγονότα για τα οποία έχουμε την ίδια γνώμη: οι «νεότερες θρησκείες» ή τα «σύγχρονα κινήματα δε θα συμφωνούν με όλα τα θέματα που τίθενται στο (σχετικά άχρονο) πρότυπό μας». Η τελική δήλωση του Γουίλσον είναι η εξής: «Η Σαηεντολογία είναι μια αυθεντική θρησκεία και πρέπει να θεωρείται ως τέτοια».

Στη συνέχεια, καταπιανόμαστε με τη Σαηεντολογία υπό το πρίσμα των πέντε διαστάσεων μιας θρησκείας.

A. Η Γνωστική Διάσταση

Η γνωστική διάσταση της Σαηεντολογίας αποδεικνύεται από τη μοναδική και λεπτομερή εξέταση του κόσμου και του σύμπαντος που γίνεται σύμφωνα με την αρχή της των οκτώ δυναμικών, η οποία διαιρεί όλη την ύπαρξη σε οκτώ διαφορετικά επίπεδα, όπου η πνευματική σφαίρα και ο Θεός βρίσκονται στην κορυφή. Η πίστη των Σαηεντολόγων στην ύπαρξη του υπερφυσικού είναι ενσωματωμένη στην πίστη τους στον αληθινό εαυτό ως πνεύμα –στον

θήταν– και στην αθανασία του θήταν μέσω χιλιάδων προηγούμενων ζώων, καθώς και στην πίστη τους στον πνευματικό κόσμο και στον Θεό. Μέσω αυτών των υπερφυσικών δυνάμεων και μέσω του Θεού οι Σαηεντολόγοι καθορίζουν τη μοίρα τους, τις ανάγκες τους και τις αξίες τους.

Η Σαηεντολογία σίγουρα θα πρέπει να χαρακτηριστεί ως θρησκεία που χρειάζεται μελέτη ή ως θρησκεία που για να τη γνωρίσει κανείς πρέπει να διαβάσει βιβλία. Οι παραδόσεις της μεταδίδονται σχεδόν αποκλειστικά μέσω του Συμβόλου της Πίστεως και των τόμων των γραπτών και των διαλέξεων του Ιδρυτή της.

B. Η Αισθηματική ή Συναισθηματική Διάσταση

Η αισθηματική ή συναισθηματική διάσταση της Σαηεντολογίας μπορεί να βρεθεί στη στενή σχέση ανάμεσα στην πρακτική της Σαηεντολογίας και τη σφαίρα του υπερφυσικού. Η θρησκευτική εμπειρία της Σαηεντολογίας έγκειται στο ώντινγκ και στην εκπαίδευση, μέσα από τα οποία οι Σαηεντολόγοι επικοινωνούν με την πνευματική τους πραγματικότητα. Αυτή η επικοινωνία είναι ιδιαίτερα σημαντική στο ώντινγκ, καθώς ο λειτουργός της Σαηεντολογίας καθοδηγεί τον θήταν, μέσα από προηγούμενες ζωές, στην επίλυση περιπτώσεων πνευματικής ζημιάς. Οι Σαηεντολόγοι, μέσα από τις προσπάθειές τους να συντονίσουν και να ισορροπήσουν τα οκτώ τους δυναμικά, επικοινωνούν με το πνευματικό επίπεδο και με τον Θεό. Οι Σαηεντολόγοι θεωρούν ότι και οι ίδιοι και οι άλλοι είναι πνεύματα (όχι σώματα) που ζουν καλά πέρα από τη φυσική διάσταση. Γενικά, έχουν μια κοινή στάση και αλληλεγγύη με άλλα όντα και με το πνευματικό σύμπαν.

Γ. Η Σχετική με την Παρόρμηση ή τη Συμπεριφορά Διάσταση

Η διάσταση που έχει σχέση με την παρόρμηση ή τη συμπεριφορά της θρησκείας της Σαηεντολογίας βρίσκεται στις κύριες ιεροτελεστίες της (στις θρησκευτικές πρακτικές του ώντινγκ και της εκπαίδευσης) και στις τελετές της (γάμου, κηδείας και ονοματοδοσίας). Το δόγμα της Σαηεντολογίας απαιτεί επίσης από τους ενορίτες της να ακολουθούν υψηλότατα πρότυπα ηθικής συμπεριφοράς και έχει ένα πολύ ανεπτυγμένο σύστημα κωδίκων διαγωγής για να καθοδηγήσει τη συμπεριφορά τους. Αυτά μπορούν να βρεθούν στις γενικές αρχές του «συστήματος Ηθικής και Δικαιοσύνης» της Σαηεντολογίας, καθώς και στους πιο συγκεκριμένους κώδικες, όπως ο Κώδικας του Ώντιτορ, ο Κώδικας του Επόπτη, ο Κώδικας Τιμής και ο Κώδικας του Σαηεντολόγου.

Δ. Η Κοινωνική Διάσταση

Η κοινωνική διάσταση της θρησκείας της Σαηεντολογίας αντανακλάται στην πολύπλοκη εκκλησιολογία της. Η διεθνής εκκλησιαστική ιεραρχία της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας

αποτελείται από αρκετά επίπεδα και αρκετούς συγκεκριμένους οργανισμούς των οποίων η λειτουργία είναι να ελέγχει την ορθοδοξία και τις δραστηριότητες των μεμονωμένων εκκλησιών. Υπάρχει η Εκκλησία της Σαηεντολογίας Διεθνώς, η «Μητέρα Εκκλησία» της εκκλησιαστικής ιεραρχίας, η οποία εποπτεύει την πρακτική και την εξάπλωση της θρησκείας σε παγκόσμια βάση. Υπάρχει το Κέντρο Θρησκευτικής Τεχνολογίας, που είναι άμεσα υπεύθυνο για την αγνότητα των Γραφών της Σαηεντολογίας και την ορθόδοξη άσκηση της θρησκείας.

Οι μεμονωμένες εκκλησίες, υπό την εποπτεία της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας Διεθνώς, είναι τοποθετημένες σε μια σειρά ιεραρχίας που αντανακλά το επίπεδο των θρησκευτικών υπηρεσιών τις οποίες παραδίδουν. Υπάρχουν, για παράδειγμα, η Εκκλησία της Σαηεντολογίας «Οργανισμός Υπηρεσιών του Φλαγκ» στη Φλόριντα, που παραδίδει τα ανώτατα επίπεδα των θρησκευτικών υπηρεσιών της Σαηεντολογίας και οι διάφοροι «Ανώτεροι Οργανισμοί» και οι «εκκλησίες Σαιντ Χιλ» που βρίσκονται σε όλο τον κόσμο και οι οποίες παραδίδουν ενδιάμεσα επίπεδα θρησκευτικών υπηρεσιών. Κάτω απ' αυτά είναι οι τοπικές Εκκλησίες της Σαηεντολογίας, οι Ιεραποστολές (Μίσιον) της Σαηεντολογίας και οι ανεξάρτητοι λειτουργοί, που παραδίδουν τα χαμηλότερα επίπεδα υπηρεσιών. Κάθε ένα από αυτά τα επίπεδα, με τη σειρά του, εποπτεύεται από έναν εκκλησιαστικό οργανισμό που είναι υφιστάμενος της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας Διεθνώς.

E. Η Πολιτιστική Διάσταση

Η πολιτιστική διάσταση της Σαηεντολογίας είναι και πλούσια και ποικίλη. Η Σαηεντολογία, παρόλο που είναι νέα, έχει ήδη ένα ξεχωριστό πολιτιστικό γνώρισμα που προσδιορίζεται από πολλά μοναδικά χαρακτηριστικά. Έχει τη δική της ονοματολογία (που παρατίθεται σε δύο ξεχωριστά λεξικά), με όρους όπως «θήταν», «Κλήαρ» και «ώντιτινγκ», για να αναφέρουμε μερικούς όρους. Έχει το δικό της ημερολόγιο με γιορτές, όπως τα γενέθλια του Λ. Ρον Χάμπαρντ, η «Ημέρα του Ώντιτορ» και άλλες γιορτές που έχουν ιδιαίτερη σημασία μόνο για τους Σαηεντολόγους. Υπάρχουν ειδικές τοποθεσίες με μεγάλη θρησκευτική σημασία για τη Σαηεντολογία στα οποία πηγαίνουν τα μέλη για να αποτίσουν φόρο τιμής, όπως το σπίτι του Χάμπαρντ στην Έπαυλη Σαιντ Χιλ στην Αγγλία και η Εκκλησία της Σαηεντολογίας «Οργανισμός Υπηρεσιών του Φλαγκ» στη Φλόριντα.

Οι Σαηεντολόγοι διάγουν τη ζωή τους με αυστηρή προσήλωση στις Γραφές της Σαηεντολογίας. Εφαρμόζουν την ηθική και τα ήθη της Σαηεντολογίας στις καθημερινές τους υποθέσεις και στις σχέσεις τους με τους άλλους και στην ανατροφή της οικογένειάς τους. Πολλοί Σαηεντολόγοι εγγράφουν τα παιδιά τους στα σχολεία που εφαρμόζουν αρχές της Σαηεντολογίας, όπως οι μέθοδοι μελέτης που αναπτύχθηκαν από τον Χάμπαρντ. Οι Σαηεντολόγοι όλων των ηλικιών ζουν τη ζωή τους χωρίς ναρκωτικά και είναι πολύ αντίθετοι με τη χρήση φαρμάκων/ναρκωτικών.

Οι Σαηεντολόγοι που είναι οι πιο αφοσιωμένοι στη θρησκεία τους –τα μέλη της Θαλάσσιας Οργάνωσης– διάγουν ένα είδος κοινοβιακής ζωής, φροντίζουν, ο ένας για τον άλλο, για τις καθημερινές και οικονομικές τους ανάγκες, όπως η τροφή, η στέγη και οι ιατρικές ανάγκες, φορούν χαρακτηριστικές στολές, ζουν σύμφωνα με τα συγκεκριμένα τους έθιμα και αφιερώνουν όλες σχεδόν τις ώρες εργασίας τους στην υπηρεσία της θρησκείας τους. Η Εκκλησία της Σαηεντολογίας με όλες τις λειτουργίες της είναι ξεκάθαρα ένας «τρόπος ζωής» για τους ανθρώπους που υπηρετούν στο θρησκευτικό της τάγμα.

Συμπεράσματα

Ο παραπάνω εξονυχιστικός μας έλεγχος έδειξε ότι, σ' έναν σύγχρονο κόσμο με πολλές νέες θρησκείες, χρειάζεται μια πιο ανοιχτή άποψη σχετικά με τη θρησκεία και με την παγκόσμια ποικιλομορφία της από τους στενής σημασίας ορισμούς που βασίζονται σε ερμηνείες της λατινικής έννοιας του «religio» και που ακόμη και σήμερα συχνά επαναλαμβάνεται από κάποιους κυβερνητικούς λειτουργούς. Οι πέντε μεταβλητές που πρέπει να περιλαμβάνονται στην κατηγορία της θρησκείας είναι οι 1. πνευματικοί, 2. συναισθηματικοί, 3. δραστικοί, 4. κοινωνικοί και 5. πολιτιστικοί παράγοντες που αναφέρθηκαν λεπτομερώς πιο πάνω, πρώτα γενικά και μετά για τη συγκεκριμένη περίπτωση της Σαηεντολογίας.

Υπάρχουν, κατά τη γνώμη μας, πολλοί λόγοι για τους οποίους η Σαηεντολογία μπορεί να θεωρηθεί νέα θρησκεία. Αυτό που συγκεκριμένα ταιριάζει με την κατηγοριοποίησή της είναι το γεγονός ότι είναι μια σύγχρονη θρησκεία που γεννήθηκε στη Δύση με την πολύ Δυτική έννοια της λέξης «θρησκεία». Πρόκειται ξεκάθαρα για μια εκδήλωση αυτού του είδους της νέας «θρησκευτικότητας» που έχει προκύψει στον Δυτικό κόσμο και που χρησιμοποιεί τα σύγχρονα μέσα μαζικής ενημέρωσης των κοινωνικο-πολιτιστικών δικτύων όταν διαβιβάζει το θρησκευτικό της μήνυμα σε ένα ευρύτερο κοινό.

Στις φιλόδοξες προσπάθειές της να χρησιμοποιήσει τα πλεονεκτήματα του συνόλου των δικτύων έχει γίνει μια από τις πιο «σύγχρονες» και «πολυσυζητημένες» θρησκείες της εποχής μας.

Αυτό που είναι χαρακτηριστικό πολλών από τις αποκαλούμενες νέες θρησκείες είναι το ότι έχουν χαρακτηριστεί ως «θρησκείες» από μελετητές μάλλον παρά από τους ίδιους τους ανθρώπους που την ακολουθούν. Αρκετά νέα θρησκευτικά κινήματα, αντί να εγκαθιδρύσουν κάποιες σταθερά οργανωμένες διαδικασίες, προτιμούν να είναι ανοργάνωτα σώματα. Για παράδειγμα, ένας μεγάλος αριθμός νέων νεο-ινδουιστικών ομάδων γιόγκα ή διαλογισμού δεν έχουν καμία οργάνωση και απεχθάνονται να τις θεωρούν «θρησκευτικές». Στις μετέπειτα εξελίξεις τους, αν είναι απαραίτητο, μερικές απ' αυτές μπορεί, παρ' όλα αυτά, να «καταχωριστούν», πιθανόν

ακόμη και ως «επιστημονικά» σωματεία, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία που διέπει την ίδρυση «θρησκευτικών» και εναλλακτικών σωματείων στις χώρες που ανήκουν.

Η Εκκλησία της Σαηεντολογίας, από την ίδρυσή της το 1954, υπήρξε μια από τις λίγες νέες θρησκείες που πάντοτε αναγνωρίζει τους Οργανισμούς της και κάνει έντονες προσπάθειες να αναγνωριστούν ως θρησκευτικοί φορείς. Πράγματι, η Σαηεντολογία έχει αναγνωριστεί ως «εκκλησία» και «θρησκεία» από πολλούς επίσημους φορείς διαφόρων κρατών σε όλο τον κόσμο.

Το δόγμα και η ίδια η Εκκλησία της Σαηεντολογίας σχετίζονται με το γεγονός ότι βασίζονται σε ένα όραμα ενός σύγχρονου Αμερικανού, που γεννήθηκε τον 20ό αιώνα και που προτίμησε να γράφει και να δίνει διαλέξεις για το κοινό παρά να κηρύσσει το μήνυμά του. Η ιδέα της θρησκείας δεν είχε εκδηλωθεί στα πρώτα κείμενα και στις πρώτες διδασκαλίες του Λ. Ρον Χάμπαρντ, πράγματα που επιχειρήθηκε να έχουν πειραματική και ψυχο-φιλοσοφική διάσταση. Έτσι, η Διανοητική έγινε Σαηεντολογία μόνο αφού ο Χάμπαρντ ανακάλυψε στην επακόλουθη έρευνά του την πνευματική της διάσταση και τις πνευματικές της συνδέσεις με αρχαίες παγκόσμιες θρησκείες.

Οι διδαχές της Σαηεντολογίας έχουν το ιστορικό τους υπόβαθρο σε διάφορες θρησκευτικές και φιλοσοφικές παραδόσεις. Το μήνυμα μιας νέας θρησκείας που απαιτεί τη μελέτη βιβλίων, που αναπτύχθηκε και διακηρύχθηκε από τον Ιδρυτή της, έχει καταγραφεί με πιστότητα και διατηρείται από το σύνολο των ιερών γραφών. Αυτές, ως σύνολο, παρέχουν μια πηγή για θρησκευτικές εμπειρίες, τελετουργίες και παραπάνω ενέργειες, καθώς και την κοινωνική δομή της Εκκλησίας με τα πολιτιστικά της δείγματα.

Η ευρεία κοινωνική οργάνωση της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας με όλα της τα δίκτυα και τις πολιτιστικές υποδομές είναι μια σημαντική μαρτυρία της φύσης της ως σωματείο, το οποίο θα μπορούσε κάλλιστα να χαρακτηριστεί ως «θρησκευτικό». Η ναυτική ιστορία του θρησκευτικού τάγματος της Θαλάσσιας Οργάνωσης αποτελεί τη βάση για την κοινωνική του δομή για εκείνους που έχουν αποφασίσει να αφιερώσουν τη ζωή τους πλήρως και αιωνίως στους στόχους της Εκκλησίας.

Με βάση τις επαφές μας με κάποια μέλη της Εκκλησίας στην ευρωπαϊκή και στην εθνική έδρα της Εκκλησίας στις σκανδιναβικές χώρες, αναγνωρίζουμε ότι γι' αυτούς τους ανθρώπους η Εκκλησία προσφέρει και αυτά τα πρότυπα για τον τρόπο ζωής τους και τέτοιου είδους εμπειρίες επίσης, κι αυτό μπορεί να ονομάζεται θρησκευτικό στα επίπεδα της στοργής και της παρόρμησης.

Έτσι, έχουμε βρει ότι η Σαηεντολογία είναι θρησκεία.

Πηγές για τη Σαηεντολογία

Μια επισκόπηση των κειμένων που γράφτηκαν για την Εκκλησία της Σαηεντολογίας παρέχει μια διάκριση που θα μπορούσε να γίνει ανάμεσα σε τέσσερις βασικές κατηγορίες εκδόσεων:

1. Τα γραπτά και οι ηχογραφημένες διαλέξεις και ταινίες του Λ. Ρον Χάμπαρντ που είναι οι Γραφές της Σαηεντολογίας.
2. Εκτός από τον εντυπωσιακό όγκο των Γραφών του Λ. Ρον Χάμπαρντ σχετικά με τη φύση του ανθρώπου και με το πώς θα τον κάνει να σωθεί, η ίδια η Εκκλησία έχει παραγάγει και δημοσιεύσει έναν πολύ μεγάλο αριθμό κειμένων και οπτικοακουστικών μηνυμάτων σχετικά με την ιστορία της και το παρόν της, ιδιαίτερα σε σχέση με την 40ή επέτειο του 1994. Η εστίαση αυτών των εκδόσεων που προέρχονται εκ των έσω βρίσκεται στα εκκλησιαστικά κείμενα της Εκκλησίας και την εσωτερική της ιστορία.
3. Μερικές από τις εκδόσεις εξακολουθούν να πηγάζουν από το γεγονός ότι η Εκκλησία της Σαηεντολογίας ήταν το επίκεντρο μιας επικριτικής συζήτησης στα μέσα μαζικής ενημέρωσης διαφόρων χωρών από την ίδρυσή της, το 1954. Αυτά τα κείμενα που προέρχονται από ξένους είναι συχνά πολεμικής διάθεσης και δείχνουν τις σκέψεις και τα συναισθήματα των ιδίων.
4. Τα τελευταία χρόνια, έχουν αυξηθεί πιο ουδέτερα θρησκευο-κοινωνιολογικά κείμενα που αφορούν την Εκκλησία της Σαηεντολογίας. Αυτό οφείλεται στη γνώμη που είναι κοινή σε πολλούς μελετητές σήμερα, ότι η Σαηεντολογία είναι «θρησκεία». Συνήθως, η Εκκλησία της Σαηεντολογίας έχει αναγνωριστεί ως «νέα θρησκεία» στα πιο πρόσφατα εγχειρίδια που έχουν δημοσιευθεί από ιστορικούς και κοινωνιολόγους των θρησκειών, όπως ο Μπάρκερ, ο Χολμ, ο Μέλτον, ο Γουίλσον, και άλλοι.

Οι περισσότερες μελέτες σχετικά με τη Σαηεντολογία βασίζονται σε κείμενα. Ωστόσο, η ιστορία της Σαηεντολογίας είναι τόσο σύντομη, που αξιοσημείωτες νέες πληροφορίες μπορούν να επιτευχθούν μέσω ερευνών, στις οποίες περιλαμβάνονται, για παράδειγμα, συνεντεύξεις με άτομα που παρέχουν σημαντική πληροφόρηση και με ενορίτες, καθώς και παρατήρηση. Εκτός από τα κείμενα κατέστη δυνατό για μας να συναντηθούμε και να πάρουμε συνεντεύξεις με κάποιους από το προσωπικό της ευρωπαϊκής, δανέζικης και φινλανδικής έδρας της Εκκλησίας στην Κοπεγχάγη και στο Ελσίνκι και να παρατηρήσουμε τις λειτουργίες της Εκκλησίας στην πράξη. Κατά τη διάρκεια της συγγραφής αυτής της έκθεσης είχαν την καλοσύνη να μας

δώσουν διάφορα έγγραφα, εγχειρίδια, τυπωμένες και μη εκθέσεις που σχετίζονται με την παρελθούσα και την παρούσα κατάσταση της Εκκλησίας της Σαηεντολογίας και τις εξελίξεις της σε διάφορες χώρες.

JUHA PENTIKAINEN
MARJA PENTIKAINEN
Ελσίνκι, Φινλανδία
Μάιος 1996